

Pomladna impresija

*v spomin akademskemu slikarju
Paulu Bozovičarju (10. 1. 1910–17. 8. 2001)*

V nedeljo, nekaj po šesti uri zvečer, sva se z mamo odpravili k akademskemu slikarju prof. Pavlu Bozovičarju. S precejšnjim pesimizmom in bogatim šopkom telohov sva se odpravili. Mojster slikar je pred približno mesecem dni obljubil očetu, da bo mami naslikal šopek cvetočih telohov, ki si jih je že dolgo želela. *«Kar nabere jih naj, take, bolj odprte in rdečkaste, pa bom naredil.»* je obljubil takrat očetu.

Pot do njegovega doma ni bila dolga, vedeli pa sva, da se bodo težave začele pred vrati njegove sobe. Preden sva zavili po klancu navzgor, sva šli mimo stare Skalarjave hiše, ki je bila zavita v temo. Skozi okno sem v soju avtomobilskih luči zagledala njegovega brata Lojzeta. V temi

je skozi okno radovedno opazoval večji avtomobil, ki se je prav tedaj ustavil ob cesti. Iz njega je izstopil Franci, njegov nečak. Pred hišo nad cesto je Francijeva mama klepetala s sovaščanko Tončko. Prišla je po solato za zajce, ki jo tako radi jedo. Pojasnili sva, kam sva namenjeni, in Franci nama je odprl vhodna vrata na vrhu, ki so vodila do slikarjeve sobe. Mama, precej razburjena od pričakovanja, je vstopila prva in jaz s šopkom v rokah za njo. Potrkala je na vrata slikarjeve sobe, ga poklicala in se predstavila. Prvič, drugič, tretjič. Nič. Le tišina in tista čudna napetost, ko čutiš, da nekdo stoji za vrati, pa se ne oglasi. Še poskuša, mi namiguje naj poskusim še jaz, pa nič, le deska v podu čudno zaškripa.

Za tem vstopi Francijeva mama in vidi, da nimava sreče. Prišla je zapirat okna v sosednji sobi. Poskusi še ona, bolj energično in odločno potrkva in pravi: *«Pavle, daj odpri no, sosedje sta ti prinesle telobe.»* Nič. Pa vendar. Skozi vrata se zasliši šum prestopajočega človeka, a vrata se ne odpro. Poskusim še jaz. Potrkam, se mu predstavim, povem, da sem bila že na obisku, in da sem videla njegove slike. Proseče razlagam, da imam telohe, in kako rada bi mama imela njegovo sliko. Nekaj v meni

mi govori, da se bodo vrata odprla. Šopka nisem imela več v rokah, ob maminem neuspešnem trkanju sem ga namreč postavila v kot pri vratih, z namenom, da ga pustiva kar tam.

Čutim, da umetnik stoji na drugi strani. Še enkrat ga pokličem, mu vse razložim in kar jeza me že kuha. Da se le da toliko prositi. Tedaj se oglasi. *«Kdo pa je?»* vpraša, med mojim ponovnim razlaganjem pa le odpahne vrata. Drobnost postava skoraj jezno drobno zamežika iz teme v razsvetljeno vežo.

Tedaj tudi sama postanem vznemirjena, vzdignem telohe s tal in mu jih izročim. Nič kaj prijazno jih ne sprejme in razlaga, da je že spal, da je bolan, da je gluhi, in da ne sliši več dobro in se obenem že opravičuje, ker toliko časa ni odprl. Mama, ki je nekoliko že prišla k sebi, mu še izroči buteljko vina. Da bo malo zalil, da telo-hi ne bodo prehitro oveneli, mu malce za šalo pojasni.

Slikar ne prižge luči in vrata so le na pol odprta. Tudi sam je raztresen. Izkoristim še zadnji trenutek in ga vprašam, če bo prebral mojo seminarsko nalogo o kovačih, kjer je omenjen tudi njegov oče.

»To pa bi«, zdaj z zanimanjem le reagira. Stvar je poznal, saj je povzetek prebral v Loških razgledih.

»Kdaj pa jo lahko prinesem?« ga vprašam.

»Kar jutri lahko,« odgovori.

»Dopoldne?« »Ne, dopoldne ne, dopoldne bom zdaj tole slikal (telohe, o, p.) in rabim mir. Okoli poldne pridi. Dol, v staro hišo, ko bom južinal, z bratom imava skupno gospodinjstvo,« zdaj že z nasmeškom razlaga.

Z mamo se še enkrat opravičiva, da sva ga zmotili, a se obenem opravičuje tudi sam in se ponovno zapre v temno sobo.

Stopiva na prosto. Pred vrati stoji Metka, slikarjeva nečakinja in se smeji. Tudi midve se smejiva in sploh ne moreva dojeti, da nama je uspelo. Sprejmeva povabilo na kavo. V topli kuhinji potem skupaj razmišljamo o čudaških bratih, o Tinetu – Amerikancu, ki je kupil kmetijo pri Koširju na Valterskem vrhu, o Ložetu, ki najraje posedla v stari Skalarjevi hiši in opazuje dogajanje na cesti. O tem, kako so vsi razen Francka ostali samotarji, o tem, da tudi Tine riše, da je tudi pokojni Franck lepo risal, in še in še.

Ko odhajava že v trdi temi, me prevzema novo pričakovanje. Le kaj bo prinesel jutrišnji dan.

Dogodek, ki sva ga z mamo doživeli pred dvanajstimi leti (5. marca 1989) je name naredil tako močan vtis, da sem ga zapisala še isti večer. Takrat ni bil napisan z namenom, da ga kdaj objavim. Kadar je nanese, da mi je zapis prišel v roke, sem ga prebrala in enako močno podoživljala opisane trenutke. Naj bo to moj skromen prispevek v spomin na soseda in na žalost v širši javnosti premalo poznane umetnika Skalarjevega Pavleta. Za bralce Loških razgledov pa še nekaj razdrobljenih podatkov in spominov, ki sva jih na nedavno preminulega slikarja obujali z gospo Metko Bozovičar (ženo slikarjevega brata Franca), za kar se ji na tem mestu najlepše zahvaljujem.

Bozovičarjev rod, če lahko tako zapišem, v Zmincu ni že »od nekdaj«. Prvi je prišel v vas pravzaprav slikarjev oče Franc Bozovičar (roj. leta 1881), izučeni kovač, ki je leta 1907 v Podpulferci preuredil mlin v kovaško delavnico. Nad majhno in temačno delavnico je kot gostač živel s svojo družino vse dotlej, dokler mu stric, ki se je vrnil iz Amerike, ni kupil »Skalarjevine«, kamor se je nato preselil z družino. Kupljena posest ni obsegala drugega kot hišo – kajžo, ujetjo med strmi breg in cesto, in nekaj malega zemlje. Žena Marija (roj. leta 1888) je gospodinjala in priložnostno šivala. Rodilo se jima je devet otrok, od katerih sta dva umrla še kot otroka, preostali: Franc (roj. leta 1908), Pavle (roj. leta 1910), Leopold (roj. leta 1914), Alojzij (roj. leta 1916), Marija (roj. leta 1918), Valentin (roj. leta 1921) so dočakali starost, razen najmlajše sestre Anice, ki je umrla v dekliskih letih. Očetu je v kovačnici pomagal prvorojenec Franc. Težko kovaško delo je očeta že zgodaj zaznamovalo. Pri kovanju mu je železni drobec poškodoval oko, zastarana rana pa je povzročila, da je oslepel na obe očesi. Koval je do leta 1925, ko je začel z delom v bližnjem kamnolomu, kjer so lomili kamenje za Poljansko cesto. Pri delu so slepemu očetu pomagali otroci. Visoko v senožeti pod Sv. Lovrencem so imeli dve njivi, kamor je oče vsako pomlad s košem nanosil gnoj, ju ročno prekopal in posejal pšenico.

Brat France si je nedaleč stran od stare postavil novo hišo. V njej je bratu slikarju odstopil dve sobi v dosmrtni užitek. Tu je imel svoj atelje, z bratom Lojzetom pa sta živila skromno, skoraj asketsko v stari hiši, ki je ostala nespremenjena vse do danes.

Redki smo bili srečneži, ki nam je uspelo prestopiti prag sobe, v kateri so po stenah druga poleg druge visele njegove slike – njegovi otroci, kot je sam rad rekel. Ko brskam po svojem spominu, se mi poleg šopkov, tihožitij in redkih krajin pred očmi prikaže celopostavni portret najmlajše sestre Anice, pa žanrski prizor iz domače hiše: matere, ki šiva, in očeta, ki počiva zleknjen na klopi za pečjo, pa Bodovlje v megli, ob kateri je pripovedoval, da je na razstavi doživela zelo ugodno kritiko Staneta Mikuža, pa slika sadovnjaka ob dvorcu na Visokem, kjer je kot dijak preživil počitnice, saj ga je, kot še mnoge revne dijake iz Poljanske doline, podpirala Franja Tavčarjeva. Pomagal mu je tudi lesni trgovec Dolenc iz Stare Loke. Ob slikah se mu je, sicer vase zaprtemu in redkobesednemu, razvezal jezik. Škoda, da jih je ljubo-sumno skrival in občudoval le sam. Na takih »ljubicalih« bi si marsikdo z veseljem spočil oko.

Razstavo, ki so jo v januarju leta 2000, ob slikarjevi devetdesetletnici, pripravili v galeriji Fara, sprejmemo kot njegov zadnji pozdrav Loki in Ločanom.